

PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I

CRIMINOLOGIA ÎN SISTEMUL ȘTIINȚELOR

1. Conceptul și evoluția criminologiei

Activitatea socială este foarte diversă și se manifestă fie pozitiv (social agreabil), fie negativ. Un gen specific manifestărilor negative îl reprezintă infracțiunile.

Științele juridice, cum ar fi dreptul penal, dreptul execuțional penal, dreptul procesual penal, au definit infracțiunea, au formulat tipurile componentelor de infracțiuni amplasându-le în codurile penale, au determinat formele, metodele și ordinea procesuală de combatere a infracțiunilor în diferite etape de comitere a acestora, precum și modalitățile de executare a sancțiunilor penale. Bineînțeles, un rol important în procesul cunoașterii infracțiunilor și a criminalității l-a avut psihiatria și psihologia judiciară. Însă niciuna dintre științele nominalizate n-au cuprins abordarea problemei criminalității în toată complexitatea sa. Dezvoltarea acestor științe a influențat, însă, apariția noii științe, *criminologia*, care studiază criminalitatea ca fenomen social ce are legitățile sale de apariție, existență și evoluție și care necesită forme specifice de prevenire și combatere.¹

Apariția și dezvoltarea criminologiei ca disciplină autonomă se datorează nevoii permanente de a descoperi cauzele fenomenului criminal, pentru a identifica cele mai eficiente metode și mijloace de prevenire și combatere a infracționalității, inclusiv prin aplicarea de pedepse autorilor acestora.

Tradus *mot a mot*, termenul *criminologie* este compus din cuvântul latinesc *crimen*, care înseamnă crimă și cuvântul grecesc *logos*, cu sensul de știință.² În acest sens, *criminologia* ar fi *știința care studiază fenomenul criminal*.³ În realitate, însă, conținutul științei criminologice este mult mai amplu.

Pe parcursul dezvoltării ei, criminologia a avut mai multe definiții, deseori determinate de concepția și viziunea autorilor sau în funcție de momentul istoric și de gradul de dezvoltare al științelor sociale și umane.

---

¹ Larii Iu., *Criminologie*. Chișinău, Ed. Academiei „Ștefan cel Mare”, 2020, p. 13.

² Долгова А. И., *Криминалогия*. Москва, 2001, p. 1.

³ Ciobanu Ig., *Criminologie*. Chișinău, F.E.-P. Tipografia Centrală, 2011, p. 8.

Astfel, știința și domeniul de cunoaștere care are drept scop asigurarea științifică și informațional-analitică a activității anticrimă este criminologia.

Criminologia este o știință socio-juridică ce studiază fenomenele și legitățile criminalității, având o importanță practică deosebită și aflându-se în permanentă dezvoltare, fiind relativ tânără.

Criminologia - ramură a științei care studiază criminalitatea în perspectiva elaborării mijloacelor de anticipare și a măsurilor de prevenire.⁴

Criminologia, ca știință, este condiționată de necesitățile sociale ce țin de asigurarea teoretică a măsurilor de contracarare a criminalității. Având un caracter multidisciplinar, criminologia implică o vastă cercetare științifică în planul crimei, al personalității criminalului și a criminalității în general. Eficacitatea măsurilor de control asupra criminalității constă în rezolvarea oportună a problemelor referitoare la cunoașterea esenței fenomenului 3k (crimă, criminal, criminalitate) la justa apreciere a stării și tendințelor acestuia în Republica Moldova, la descoperirea cauzelor și condițiilor, a factorilor și împrejurărilor ce favorizează săvârșirea infracțiunilor, pronosticarea criminalității și a altor devianțe sociale, elaborarea măsurilor eficiente de prevenire și de combatere.

Sarcina criminologiei este prevenirea formării unui comportament antisocial.

Spre deosebire de dreptul penal, criminologia studiază infracțiunea concretă ca un comportament uman în dezvoltare, adică întregul proces al apariției și dezvoltării infracțiunii, în contextul interacțiunii personalității și mediului, ce se desfășoară atât în timp cât și în spațiu. Conceptul de comportament infracțional este ceva mai larg decât fapta infracțională, deoarece include și etapele premergătoare ei.

Așadar, studiul criminologic este orientat spre relevarea și cercetarea cauzelor și condițiilor infracțiunii concrete, a particularităților caracteristice făptuitorului și a consecințelor sociale ale comportamentului infracțional.

Prin intermediul criminologiei aflăm de ce s-a produs infracțiunea.

Criminologia abordează criminalitatea prin prisma stării, dinamicii și, mai ales, a cauzalității socio-umane a acestui fenomen, dezvoltând mecanismul social al prevenirii și combaterii criminalității, încercând să identifice metodele, procedeele și mijloacele sociale, inclusiv sancțiunile de drept penal, care reprezintă mijlocul cel

---

⁴ Bejan O., Dicționar de criminologie. Chișinău, F.E.-P. Tipografia Centrală, 2009, disponibil: https://old.criminology.md/books/dictionar_de_criminologie.pdf.

mai eficient de prevenire a faptelor interzise de legea penală și de protecție socială contra criminalității.

Criminologia este știința care studiază criminalitatea ca fenomen social și ca fenomen individual, infracțiunile săvârșite care o alcătuiesc, persoanele care le-au comis, cauzele săvârșirii și mijloacele de prevenire și combatere.⁵

În doctrina autohtonă, criminologia este considerată o știință socială, extrajuridică, care studiază fenomenul criminalității în ansamblul său, sub aspectul stării, structurii și dinamicii sale, al cauzelor și condițiilor care-l determină și/sau favorizează, precum și modalitățile de profilaxie și combatere a acestui fenomen.⁶

Criminologia este o știință socială, relativ autonomă, auxiliară științelor penale, cu caracter pluridisciplinar, care studiază starea, structura, dinamica, legitățile cauzale și condițiile socio-umane ale criminalității, inclusiv de tratament a delincvenților, elaborând și fundamentând modele cauzale și soluții de intervenție preventivă și de apărare socială contra crimei și criminalității, conform realității existente, în interesul dezvoltării societății, al progresului și civilizației.

Criminologia își propune să cerceteze, cu precădere, cauzalitatea criminalității ca fenomen social. Ea este chemată să examineze sursele socio-umane ale crimei și criminalității, ale fiecărei infracțiuni în parte, ale diverselor categorii și grupe de infracțiuni, precum și criminalitatea în ansamblul ei.

În doctrina românească, criminologia a fost definită ca fiind știința care studiază cauzele și condițiile criminalității săvârșite pe teritoriul statului, efectele asupra caracteristicilor socio-umane și strategia apărării acestora.⁷

În opinia autorului român V. Cioclei, criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific care se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia și, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia.⁸

Potrivit unei alte definiții, criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific care se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia, iar pe de altă parte cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia.⁹

---

⁵ Rotari O., *Criminologie*. Chișinău, Ed. Foxtrot, 2011, p. 13.

⁶ Ciobanu Ig., *op. cit.*, p. 10.

⁷ Dincu A., *Bazele Criminologiei*, București, Ed. Proarcadia, 1993, p. 3.

⁸ Cioclei V., *Manual de criminologie*. Ediția a 6. București, Ed. C. H. Beck, 2016, p. 56.

⁹ Paraschiv G., Paraschiv D.-Șt., Paraschiv E., *Criminologie. Evoluția cercetărilor privind cauzalitatea și prevenirea infracțiunilor*. București, Ed. Pro Universitaria, 2014, p. 9.

Într-o definiție mai detaliată, criminologia este considerată ca o știință preponderent socială, cu caracter complex multi și interdisciplinar, care studiază criminalitatea sub aspectul stării, structurii și dinamicii sale, precum și acela al cauzelor și condițiilor obiective și subiective care o generează sau favorizează, care studiază, de asemenea, personalitatea infractorului și a victimei infracțiunii, elaborând și sintetizând căile și mijloacele de prevenire și combatere a acestui fenomen, în scopul stăvilirii și menținerii acestuia în anumite limite rezonabile, apărării și prezervării valorilor sociale.¹⁰

Criminologia este unica știință socială, extrajuridică, care oglindește societatea și oferă o imagine globală, esențială și multilaterală a realităților socio-umane. Criminologia este, deci, știința fenomenului infracțional în ansamblul său și nu doar a unei părți a acestuia.

Cu toate diferențele de formulare, astăzi, există un consens deplin asupra faptului că disciplina criminologiei studiază criminalitatea, în primul rând ca etiologie, fenomenologie și mijloace de combatere.

Din acest punct de vedere, formularea cea mai răspândită a definiției criminologiei este aceea de a fi disciplina care se ocupă cu studiul științific al criminalității și al profilaxiei acesteia, iar cea mai exigentă ar fi aceea de sistem științific de cunoștințe, idei, teorii, metode și tehnici cu privire la cercetarea criminalității și delincentului și elaborarea mijloacelor de prevenire și combatere a comportamentelor criminale.

Criminologia nu este singura știință care se ocupă de acest fenomen. Și alte științe au drept obiect de studiu fenomenul infracționalității, dar nu în ansamblu, ci doar o parte a acestuia, cum ar fi: dreptul penal, dreptul procesual penal, dreptul execuțional penal. În studiul infracționalității, criminologia utilizează cunoștințe și metode de cercetare din domeniile altor științe care studiază aspecte separate ale acestui fenomen. Din acest punct de vedere, criminologia are un caracter multi și interdisciplinar.

Criminologia este studiul științific al naturii, măsurării, managementului, cauzelor, controlului, consecințelor și prevenirii comportamentului infracțional, atât în nivel individual cât și social. Criminologia este un domeniu interdisciplinar atât în științele comportamentale, cât și în științele sociale, incluzând cercetările făcute de sociologi, psihologi, filosofi, medici psihiatri, biologi, antropologi sociali, precum și de universitari în domeniul legislației.¹¹

---

¹⁰ Ursa V., Criminologie. Curs. Cluj-Napoca, Ed. Dimitrie Cantemir, 1994, p. 4.

¹¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Criminologie>.

Prin urmare, *criminologia reprezintă o știință complexă despre criminalitate, esența ei și formele istorice de manifestare, determinantele, starea, structura și dinamica, despre personalitatea infractorului și a victimei, precum și despre metodele de prevenire și combatere a criminalității și a altor manifestări antisociale.*

Termenul de criminologie a fost inventat în anul 1885 de către profesorul italian de drept Raffaele Garofalo (în italiană, *criminologia*). Mai târziu, antropologul francez Paul Topinard a folosit termenul analog în franceză: *criminologie*.

O bună parte a autorilor sunt de părere că, în mod cert, criminologia s-a constituit ca știință abia către finele secolului al XIX-lea, având la bază mai multe etape de dezvoltare.

Astfel, ca și în cazul altor discipline sociale, data apariției criminologiei ca știință nu poate fi stabilită cu exactitate.

Preocupările privind cunoașterea factorilor care determină apariția și perpetuarea crimei, cât și a resorturilor conduitei antisociale a infractorului, au o vechime la fel de mare ca și cele ce fac obiectul altor științe, acestea apărând în viața socială încă de la începuturile existenței speciei umane, când s-a simțit nevoia depistării cauzelor faptelor antisociale, pentru a acționa împotriva acestora.

Un aport deosebit în cercetarea criminalității l-au avut filosofii antici Platon, Socrate și Aristotel, care au elaborat în operele lor anumite concepte specifice acestei științe, unele fiind valabile și în prezent.¹²

Apariția criminologiei ca știință în Republica Moldova, dezvoltarea ei, este condiționată de necesitățile sociale ce țin de asigurarea teoretică a măsurilor de contracarare a criminalității.

Se consideră că tratarea științifică a criminalității și combaterii ei a căpătat un caracter sistematic în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Apariția criminologiei ca știință ține de școala clasică a dreptului penal. În dezvoltarea criminologiei pot fi delimitate trei perioade:

- I. *perioada clasică* (din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și până la sfârșitul secolului al XIX-lea);
- II. *perioada pozitivistă* (de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în anii '20 ai secolului al XX-lea);
- III. *perioada contemporană sau pluralistică* (din anii '30 ai secolului al XX-lea și până în prezent);

Perioada clasică a criminologiei își are izvorul în epoca Iluminismului, când se trece de la feudalism la capitalism (secolele XVII - XVIII) și au loc transformări în

---

¹² Paraschiv G. și alții, op. cit., p. 7.

viața socială și spirituală ca urmare a revoluției burghezo-democratice din Europa. În această perioadă, știința se abate de la interpretarea teologică a infracțiunii ca *decădere spirituală* influențată exclusiv de forțele supranaturale.

Se fac încercări de explicare teoretică a fenomenului criminalității, răspunzând la întrebarea: de ce omul săvârșește infracțiuni? Totodată, se elaborează principii, teze privind tratarea umană a infractorilor și a pedepselor penale, fiind perfecționată activitatea organelor represive ale statului. Cei mai importanți reprezentanți ai criminologiei clasice sunt considerați a fi Cesare Beccaria (1738 - 1734) și Jeremy Bentham (1748-1832).¹³

Dezvoltarea criminologiei în perioada pozitivistă a pornit de la premisa că, pe de o parte, în societatea europeană din a doua jumătate a secolului al XIX - lea, crește considerabil criminalitatea, iar, pe de altă parte, se dezvoltă rapid științele socio-umane. Sporirea nevoii de cunoaștere detaliată a fenomenului criminalității a dus la apariția noilor metode de cercetare. În cadrul științelor care cercetau omul, au fost aplicate metode împrumutate din disciplinele exacte, ceea ce a dus la apariția antropologiei, sociologiei și statisticii.

Baza metodologică a științelor criminologice din perioada pozitivistă o reprezintă filosofia pozitivismului care, luând naștere la sfârșitul secolului al XIX-lea, a adunat o cantitate considerabilă de materiale referitoare la diferite laturi ale vieții sociale. Pozitivismul lui Auguste Comte (1798 - 1857) este numit filosofia nivelului mediu, deoarece autorul nega necesitatea abordării problemelor conceptuale. *Nivelul mediu*, caracteristic pentru criminologia secolului al XIX-lea, rămâne actual.

În comparație cu științele abstracte ale perioadei clasice, criminologia pozitivistă diferă prin utilizarea pe larg a datelor statistice și faptice despre infracțiunile săvârșite.

Criminologia pozitivistă s-a dezvoltat în două mari direcții:

- biologică;
- sociologică.

Cu toate divergențele de păreri ale reprezentanților acestor direcții, diferențele dintre ele au dispărut încetul cu încetul, întrepătrunderea lor fiind condiționată de apariția teoriilor psihologice ale criminologiei.

Orientarea biologică e reprezentată de școala antropologică al cărei fondator este

---

¹³ Джужа А., Курс криминологии. Киев. 2001, стр. 19-24.

Cesare Lombroso (1835 - 1909)¹⁴, care a activat în orașul italian Torino. Mai târziu, orientarea biologică a fost completată cu alte teorii, printre care nominalizăm *teoria stării periculoase, teoriile diferitor predispoziții biologice* (constitutive, endocrine, genetice).

În cadrul teoriilor criminologice biologice, comportamentul criminal se explică prin anumite particularități ale omului, care îl aduc într-o stare de surescitare psihologică favorabilă comiterii infracțiunii. Nu sunt excluse nici opiniile despre predispozițiile înnăscute ale anumitor categorii de criminali. Unii reprezentanți ai orientării biologice propuneau să fie luate anumite măsuri față de aceste persoane, care, deși contraziceau principiul umanității, ar fi garantat preîntâmpinarea comportamentului periculos.

Astfel, în diferite perioade ale timpului, au fost propuse drept metode de combatere a criminalității izolarea de societate, castrarea și lipsirea de viață, motivația constituind-o nu comiterea delictului, ci predispozițiile la comitere. Desigur, nu toți criminologii adepți ai direcției biologice erau pentru aplicarea unor pedepse atât de aspre. Unii susțineau că, cu cât mai incapabilă de responsabilitate pentru comportamentul său este persoana cu predispoziții biologice, cu atât societatea trebuie să aibă o atitudine mai indulgentă, mai umană față de ea, tratând-o ca pe un bolnav grav.

Școala sociologico-penală a servit drept bază pentru orientarea sociologică, folosind ideile sociologului O. Conta și ale celorlalți iluștri reprezentanți: Franz von Liszt (Germania), E. Ferri (Italia), M. Duhovski, I. Foinițki, C. Pozdnîșev (Rusia), care au avansat ideea condiționării sociale a comportamentului criminal, acordând totodată prioritate factorilor biologici.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, în criminologie erau deja utilizate metodele de cercetare sociologică. În multe țări erau studiate statistica criminalității și metodele de pedepsire a criminalilor, erau analizate datele referitoare la un anumit grup de infractori, se făceau încercări în direcția stabilirii cauzelor criminalității, determinării acestora din punct de vedere cantitativ.

Studierea dinamică a unor serii de infracțiuni comise în diferite țări și a anumitor tipuri de infracțiuni a permis stabilirea primelor pronosticuri ale criminalității.

În etapele inițiale de studiere sociologică a criminalității a fost clară tendința de includere în sfera de cercetare a mai multor factori determinanți ai criminalității (*teoria pluralității factorilor*). De la o cercetare la alta, numărul acestor factori a crescut, fiind descoperite noi și noi circumstanțe favorizante ale activității criminale.

---

¹⁴ Ломброзо Ч., Преступление. Москва, 1994.